

سرپرست گروه کاوش شهر قدیم جیرفت مطرح کرد؛

شهرک‌سازی مانع ثبت جهانی جیرفت قدیم می‌شود

این زمان ۱۴ روزه که در شهر قدیم جیرفت حضور داشتید یک فصل محسوب می‌شود؟
بله. فصل هفتم کاوش‌ها را انجام دادیم.

اواخر پاییز یا اوایل زمستان که اشاره کردید حتماً به منطقه برمی‌گردید؟ یا مشروط به تأمین اعتبار است؟

بله برمی‌گردیم. هیچ مشکل بودجه‌ای نداریم. آقای دکتر سعیدی نماینده جیرفت در مجلس و آقای دکتر صالحی‌امیری وزیر محترم حمایت کردند و تأکید شده که برای تأمین بودجه ادامه کار هیچ مشکلی وجود ندارد.

خطر شهرک‌سازی در عرصه شهر قدیم جیرفت کاملاً رفع شده است؟

تا جایی که می‌دانم بله. عرصه و حریم شهر کهن جیرفت ثبت شده است. ساخت شهرک کاملاً در عرصه بود و طبق قوانین، ساخت‌وساز در میراث جهانی ثبت شده، فروردین‌ماه از لحاظ شرایط آب‌وهوایی زمان نامناسبی برای انجام کاوش در این منطقه است. از لحاظ فنی و اجرایی کار با مشکل مواجه بود و حتی امکان مستندسازی و عکسبرداری به‌دلیل نور شدید آفتاب امکان‌پذیر نبود و کارگران و کارشناسان هم در این شرایط نمی‌توانستند کار کنند. با این وجود، برای این که فصل تازه‌ای از ادامه کاوش‌ها را داشته باشیم در منطقه حضور یافتیم. به‌دلیل شرایط سخت آب‌وهوایی اما، تعداد کارگران ما کم شده بود و حتی یکی، دو نفرشان به‌خاطر شدت گرما بیمار شدند. بنابراین، ادامه کار به دلیل گرما امکان‌پذیر نبود. از لحاظ علمی هم درست نیست که در چنین شرایطی کاوش کنیم. این شد که یک فصل را در مدت مقرر انجام دادیم و به پایان رساندیم. براساس برنامه‌ریزی صورت‌گرفته و با حمایت و دستور آقای وزیر اعتبارات، پیش‌بینی شده و هیچ مشکل اعتباری نداریم و حتی قرار است اعتبار برای حفاظت و مرمت یافته‌ها نیز در اختیار گذاشته شود. در زمان مناسب که اواخر پاییز و طول زمستان امسال است حضور چند ماهه خواهیم داشت تا نتایج بیش‌تری به دست بیاوریم.

با تسطیح زمین شهرک، تخریب زیادی ایجاد شده است؟
بله. متأسفانه یکسری شواهد اصلی از بین رفته است. اگر اشتباه نکنم حدود ۲۵۰ هکتار تسطیح صورت گرفته است.

خانم دکتر، می‌دانیم که باستان‌شناسان پیش از شروع کاوش‌ها، پرسش‌هایی را مطرح می‌کنند و با حفاری و کاوش در پی یافتن پاسخ برای آن خواهند بود. شما در این فصل از کاوش‌های شهر قدیم جیرفت، چه سوالاتی داشتید؟

مهم‌ترین بنایی که در این شهر داریم و در متون نیز از آن یاد شده است مسجد جامع است. طی چندین فصل گذشته، بخش‌های مهمی از این مسجد را کاوش کردیم. امسال می‌خواستیم محدوده مسجد و گسترش آن را پیدا کنیم. بنابراین، یکی از سوالات همین بود که محدوده مسجد جامع شهر کهن جیرفت کجاست و چه گسترش و تغییرات معماری داشته و اینکه پیرامون مسجد چه بافت سکونتی

میراث‌فرهنگی و مسئولان پایگاه، بالاخره این ساخت‌وساز منتفی شد. شهر کهن جیرفت از شهرهای بزرگ و ارزشمند تاریخی است که در متون بارها از آن یاد شده و از ویژگی‌ها و اهمیت آن صحبت شده است. اگر این ساخت‌وساز صورت می‌گرفت خسارت فاجعه‌باری برای این محوطه بود. البته مقداری تسطیح زمین انجام شد و در جریان آن خیلی از آثار هم از بین رفت. همین تهدید موجب شد که لزوم ادامه کاوش‌ها مورد توجه قرار گیرد. کاوش بخشی از حفاظت به‌حساب می‌آید؛ وقتی آثار کاوش می‌شود دیگر کسی به فکر نمی‌افتد که آن را از بین ببرد و در آن شهرک بسازد. بماندن این منطقه برای ایجاد شهرک هم مناسب نبود. اسفندماه سال گذشته آقای صالحی‌امیری وزیر محترم میراث‌فرهنگی بازدیدی از این منطقه داشتند و توجه کردند که این آثار تا چه حد در خطر است بنابراین، بر لزوم ادامه کاوش‌ها تأکید کردند. با پیگیری و دستور ایشان و ریاست پژوهشگاه آقای دکتر زارعی و خانم دکتر مصلی ریاست محترم پژوهشکده باستان‌شناسی، در اسفندماه سال گذشته اعتبار تأمین شد و توانستیم کاوش‌ها را از فروردین‌ماه شروع کنیم که در واقع، آغاز مرحله تازه‌ای از کاوش‌هاست تا در نهایت این محوطه به یک سایت‌موزه تبدیل شود. امیدوارم ادامه کاوش‌ها و انجام اقدامات حفاظتی و مرمتی موردنیاز، مقدمه‌ای باشد که با توجه با ارزش‌های شهر کهن جیرفت، این سایت در فهرست میراث جهانی ثبت شود. فروردین‌ماه از لحاظ شرایط آب‌وهوایی زمان نامناسبی برای انجام کاوش در این منطقه است. از لحاظ فنی و اجرایی کار با مشکل مواجه بود و حتی امکان مستندسازی و عکسبرداری به‌دلیل نور شدید آفتاب امکان‌پذیر نبود و کارگران و کارشناسان هم در این شرایط نمی‌توانستند کار کنند. با این وجود، برای این که فصل تازه‌ای از ادامه کاوش‌ها را داشته باشیم در منطقه حضور یافتیم. به‌دلیل شرایط سخت آب‌وهوایی اما، تعداد کارگران ما کم شده بود و حتی یکی، دو نفرشان به‌خاطر شدت گرما بیمار شدند. بنابراین، ادامه کار به دلیل گرما امکان‌پذیر نبود. از لحاظ علمی هم درست نیست که در چنین شرایطی کاوش کنیم. این شد که یک فصل را در مدت مقرر انجام دادیم و به پایان رساندیم. براساس برنامه‌ریزی صورت‌گرفته و با حمایت و دستور آقای وزیر اعتبارات، پیش‌بینی شده و هیچ مشکل اعتباری نداریم و حتی قرار است اعتبار برای حفاظت و مرمت یافته‌ها نیز در اختیار گذاشته شود. در زمان مناسب که اواخر پاییز و طول زمستان امسال است حضور چند ماهه خواهیم داشت تا نتایج بیش‌تری به دست بیاوریم.

اسما پورزنگی آبادی

پس از تعطیلی فصل جدید کاوش‌های باستان‌شناسی کنارصندل در پاییز پارسال، فروردین‌ماه امسال باز هم باستان‌شناسان به جیرفت آمدند. البته این‌بار گروهی دیگر و برای کاوش در محوطه‌ای دیگر.

دکتر حمیده چوبک باستان‌شناس برجسته کشور به همراه تیمی، به شهر کهن جیرفت آمدند. شهری که آن را از قدیمی‌ترین شهرهای اسلامی می‌دانند. البته چوبک می‌گوید که به‌جز دوران اسلامی، دوره‌های دیگری از جمله تاریخی و مفرغ و آغاز شهرنشینی و پیش از تاریخ هم در زیر لایه شناسایی‌شده این شهر وجود دارد. آن‌ها از هفته اول تا سوم فروردین‌ماه در شهر قدیم جیرفت بودند. در این فصل اما بر مسجد جامع شهر متمرکز شدند. به نتایجی هم رسیدند. اکنون اما کاوش‌ها به‌دلیل نامناسب بودن شرایط آب‌وهوایی متوقف شده است. چوبک می‌گوید که اواخر پاییز یا در طول زمستان پیش‌رو مجدد به این سایت بازخواهند گشت. بخشی از اهداف‌شان در درازمدت، دستیابی به لایه‌های پیش از اسلام در این شهر شگفت‌انگیز است. شهری که مدت زیادی نیست که خطر شهرک‌سازی در عرصه‌اش، رفع شده است.

در گفت‌وگویی که با چوبک - سرپرست گروه کاوش شهر قدیم جیرفت داشتیم او از یافته‌های این فصل از کاوش‌ها، و سوالات دیگری که باید برای آن جواب پیدا کنند صحبت کرد که در ادامه می‌خوانید.

خانم دکتر، شما از هشتم تا ۲۱ فروردین‌ماه در شهر قدیم جیرفت حضور داشتید و در خبرها خواندم که یک فصل کاوش را انجام داده‌اید. آیا واقعاً این مدت کوتاه، یک فصل دیگر از کاوش‌های این محوطه به حساب می‌آید؟ چرا بیش از این نماندید؟ آیا مشکلات بودجه‌ای پیش آمد یا خودتان فکر می‌کردید برای شروع دوباره این کاوش‌ها، زمان فوق کافی بوده است؟

از سال ۹۶ تاکنون وقفه‌ای هشت ساله در کار ما ایجاد و کاوش‌ها متوقف شده بود. حتماً اطلاع دارید که مشکل بسیار بزرگی برای این محوطه پیش آمده بود و آن اینکه می‌خواستند در عرصه شهر کهن جیرفت شهرک‌سازی انجام بدهند که اگر اتفاق می‌افتاد یک فاجعه بود و عرصه ارزشمند شهر کهن جیرفت از بین می‌رفت. خوشبختانه به‌دنبال توجهی که مسئولان به خصوص آقای صالحی دادستان محترم جیرفت داشتند و از آنجا که عرصه حریم شهر قدیم جیرفت مصوب شده بود، توقف ساخت شهرک را اعلام کردند. با پیگیری مدیریت

در این دیواره پیدا شد که مشخص می‌کند جمعیت افزوده شده و براساس افزایش جمعیت، مسجد هم گسترش پیدا کرده است. الان حدود یک هکتار برای این مسجد وسعت قائل هستیم. البته هنوز جا دارد بیش‌تر کار شود تا بدانیم کل وسعت آن چقدر است.

اشاره‌ای به این داشتید که شهر قدیم جیرفت برای ثبت جهانی مهیا شود. صحبت از این است که وزارت میراث‌فرهنگی می‌خواهد ثبت زنجیره‌ای مساجد در فهرست آثار یونسکو را انجام دهد. آیا مسجد شهر قدیم جیرفت هم می‌تواند در این پرونده جای بگیرد؟

این مسجد از نوع مساجد اولیه بوده و در متون هم از آن یاد شده است و ارزش ثبت‌جهانی دارد اما پرونده ثبت‌جهانی مساجد برای مساجد برپاست. مسجد شهر قدیم جیرفت از کاوش‌های باستان‌شناسی به‌دست آمده و کاوش‌ها هم که هنوز ناتمام است. وقتی می‌خواهیم پرونده ثبت‌جهانی را آماده کنیم باید کل مسجد را شناسایی کرده باشیم که این مسجد هنوز این وضعیت را ندارد اما مانعی وجود ندارد برای اینکه در آینده و وقتی کاملاً از زیر خاک خارج و مرمت و حفاظت شد و طرح مدیریتی داشت، به پیوست مساجد ثبت‌شده، در این فهرست قرار گیرد. برای یونسکو بسیار مهم است که این آثار به‌خوبی حفاظت شوند. اگر شهرک‌سازی انجام شود که به هیچ‌وجه ثبت‌جهانی نمی‌شود اما چنانچه کاوش و مرمت و حفاظت به‌خوبی صورت گیرد، می‌توان مسجد جامع شهر کهن جیرفت را در آینده به مجموعه مساجدی که ثبت‌جهانی می‌شوند اضافه کرد.

درباره ثبت جهانی جیرفت، نظرات متعددی وجود دارد. سال‌هاست که صحبت از ضرورت ثبت جهانی کنارصندل می‌شود اما دکتر سیدسجادی - سرپرست کاوش‌های کنارصندل سال گذشته اعلام کرد که کل دشت جیرفت قابلیت ثبت در فهرست یونسکو دارد. شما هم که از ثبت جهانی شهر قدیم جیرفت می‌گویید. از نظر شما، اولویت ثبت جهانی در جیرفت با کدام اثر است؟

منظر فرهنگی جیرفت از کوهستان تا دشت و تا جازموریان به‌عنوان یک منظر یکپارچه مانند شوش قابل ثبت است. حتی ارزش آن شاید بیش‌تر از شوش باشد؛ منتها وقتی می‌تواند ثبت‌جهانی شود که عرصه و حریم آن حفاظت و مدیریت شود. از آنجایی که عرصه و حریم شهر کهن جیرفت یا شهر دقیانوس ثبت شده و کنترل بیش‌تری بر آن

وجود دارد و اجازه دخل و تصرف در آن داده نمی‌شود شرایط بهتری نسبت به کنارصندل برای ثبت جهانی دارد. متأسفانه هم زمین‌های کشاورزی و هم ساخت‌وسازهایی که اخیراً شروع شده خیلی دارند به کنارصندل آسیب می‌زنند و این‌ها همه مانع از این است که ثبت جهانی شود. باید این موانع برطرف و حفاظت و مرمت شود تا بتوان پرونده آن را برای ثبت جهانی ارسال کرد. همان‌طور که دکتر سیدسجادی گفتند نه‌تنها دشت جیرفت بلکه کوه‌های جیرفت تا دشت، یک منظر فرهنگی جغرافیایی یکپارچه است و قابلیت ثبت جهانی دارد ولی در صورت حفاظت و مرمت و مدیریت صحیح براساس موازین و منشورهای بین‌المللی.

عنوان دقیانوس برای شهر قدیم جیرفت عامیانه است یا نادرست؟

تا به حال به این اسم معروف شده است. مردم اصطلاحاً به هرچیزی که خیلی قدیمی باشد می‌گویند مربوط به عهد دقیانوس است. اما نام شهر کهن جیرفت را بر روی سکه‌های سال ۸۴ هجری داریم که نوشته ضرب جیرفت. جیرفت شهری قدیمی و نامی قدیمی است و تاریخ و گذشته و آدرس و نشانی دارد و در متون هم آمده اما اصطلاحاً به آن دقیانوس می‌گویند مثل مقبره کورش که به آن گور مادر حضرت سلیمان می‌گویند. این عناوین، عامیانه است که در بین مردم محلی رواج دارد و چیزهای قدیمی را به اسامی نام‌هایی معرفی می‌کنند که به صورت اسطوره‌ای در فرهنگ جهان باقی مانده است.

الان که فصل جدید کاوش‌های شهر کهن جیرفت تمام شده، چه نگرانی‌ای دارید؟ آیا بابت حفاظت این سایت خیال‌تان راحت است؟

آثار فرهنگی آسیب‌پذیرند. سالیان طولانی زیر خاک بوده‌اند و وقتی از زیر خاک بیرون می‌آیند هوازده و دچار تخریب می‌شوند و اگر همزمان حفاظت و مرمت نشوند در معرض تخریب قرار می‌گیرند. در سال ۹۶ و چند سال بعدتر از آن که آقای دکتر سلیمان مسئول پایگاه بودند مرمت و حفاظت انجام می‌شد اما بعد این کار رها شد و نه کاوش و نه مرمتی صورت نگرفت.

بنابراین، الان شرایط مقداری آسیب‌پذیر شده است. پیگیری تأمین اعتبار هستیم تا مرمت و حفاظت شهر قدیم جیرفت صورت بگیرد. این کار ضروری است و حتماً باید انجام شود. امیدوارم هم در وزارت میراث‌فرهنگی و هم پژوهشگاه میراث‌فرهنگی، تمهیدات لازم پیش‌بینی و از هفته‌های آینده حفاظت و مرمت انجام شود.

شهری قرار می‌دهد که با پیش‌بینی متغیرهای اقتصادی - اجتماعی مانند جمعیت، مالکیت خودرو و ... و همچنین تغییرات تکنولوژی و بروز پدیده‌هایی مانند هوش مصنوعی، همواره برای شرایط میانگین و در افق‌های میان‌مدت و بلندمدت امکان تصمیم‌گیری داشته باشند و در شرایط غیرمتعارف و بحرانی نظیر حوادث غیرمترقبه، جنگ، تحریم و یا شکوفائی اقتصادی قابلیت سازگاری داشته و به صورت خاص برنامه‌ریزی کنند».

برای حمل‌ونقل شهری در افق بلندمدت انجام می‌شود و محتوای آن نسبت به عمق ارتباطی که با محیط شهر و ساکنان آن دارد بسیار گسترده و پویاست». وی با بیان اینکه جنبه‌های اجتماعی حمل‌ونقل از مهم‌ترین و اساسی‌ترین عناصر تعیین‌کننده در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های منطقی حمل‌ونقل شهری محسوب می‌شود، اظهار کرد: «جامعیت و همه‌جانبه‌نگر بودن در مطالعات حمل‌ونقل، این امکان را در اختیار برنامه‌ریزان و مدیران

شده باشد». وی توضیح داد: «این نوع مطالعات بیش‌تر جنبه دینامیکی داشته و پارامترهای اصلی جریان ترافیک از قبیل چگالی، سرعت، تاخیر، طول صف، اثر چراغ و اندرکنش خودروها بر یکدیگر را در نقطه موردنظر و حوالی نزدیک آن مدنظر قرار می‌دهد و حداکثر می‌تواند روان‌سازی جریان ترافیک «در آن نقطه خاص» را در پی داشته باشد». دبیر پیشین شورای ترافیک استان کرمان گفت: «این در حالی است که مطالعات جامع و برنامه‌ریزی

تاکمیرانی، پایانه‌های شهری، پارکینگ‌ها، مسیرهای دوچرخه‌سواری و پیاده‌راه‌ها کجا باشند؟ و حتی تعداد ناوگان حمل‌ونقل عمومی مورد نیاز و افزایش سالیانه آن به چه میزان باشد و بسیاری از پرسش‌های دیگر». حکاک‌زاده ادامه داد: «به نظر می‌رسد مطالعات احتمالی برای اجرای پروژه‌های غیرهمسطح‌سازی در سهرای سیلو، چهارراه نیکزاد و میدان بیم‌آباد تنها برای بررسی اثرات خرد و ترافیکی در نقاط مذکور انجام

ادامه از صفحه ۳ بدون طرح جامع در سیلو و نیکزاد پل نسازید!

این کارشناس ترافیک افزود: «نتایج چنین مطالعاتی به ما خواهد گفت که کجا پل بزنیم؟ کجا خیابانی را تعریض کنیم؟ کدام خیابان‌ها را در چه مقاطع زمانی یک طرفه کنیم؟ شبکه بی‌آرتی چگونه باشد و چه مبادی و مقاصدی را پوشش دهد؟ شبکه‌های اتوبوسرانی،